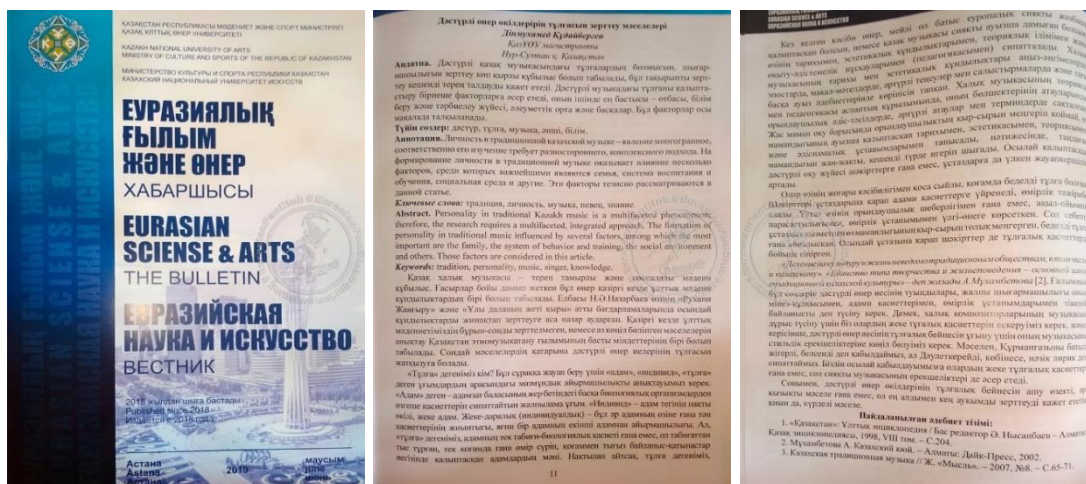

SZEMPONTOK A HAGYOMÁNYOS MŰVÉSZET KÉPVISELŐI SZEMÉLYISÉGÉNEK TANULMÁNYOZÁSÁHOZ²

Kivonat (Absztrakt). A hagyományos kazak zene képviselőinek személyisége és művészete sokrétű, ennek megfelelően tanulmányozásuk átfogó és mélyreható vizsgálatot igényel. A tradicionális zenészek személyiségének kialakulását számos tényező befolyásolja, amelyek közül a legfontosabb a család, az oktatási és nevelési rendszer, a társadalmi környezet és továbbiak. A cikk ezeket a tényezőket taglalja.

Kulcsszavak: hagyomány, személyiség, zene, énekes, oktatás.

A kazak népzene mélyen gyökerező és sokrétű kulturális jelenség. Ez az évszázadok alatt kialakult művészet nemzeti kulturális érték. N. A. Nazarbajev³ elnök a "Szellemi újjászületés"⁴ és "A nagy sztyepp hét arca"⁵ című programjaiban különös figyelmet fordított ezen értékek összegyűjtésére és kutatására. A kazak népzene tudomány egyik fő feladata jelenleg a nemzeti kultú-

¹ Dimash Qudaibergen (sz. 1994; [röla](#): Parlando 2023/2) kazak énekes, zeneszerző, multi-instrumentalista, operaénekesi, popzenei, és zeneszerzői képzettséggel. (De írt forgatókönyvet, rendezett és operatorködött is.) Ötvözi a klasszikus, a pop és a népzenei elemeket. Hangterjedelme – amit a maga részéről csak egy eszköztartó tartja – meghaladja a 7 oktávot.

A KazNUI doktorandusza. MSc szakdolgozatának (2020) címe: *A hagyományos zeneművészet képviselőinek személyiségképe* (Дәстүрлі музыкалық өнер өкілдерінің тұлғалық бейнесі)

KazNUI (korábbi nevén: Sabit Egyetem): az 1998-ban alapított Kazak Nemzeti Művészeti Egyetem (*kazakul*: Қазақ Ұлттық Өнер Университете; *oroszul*: Казахский Национальный Университет Искусств) rövidítése

² Megjelent: KazNUI *Eurázsiai tudomány és művészet* Közlönye, 2018/II (2019. jún.) 11–14. old. **Дәстүрлі өнер өкілдерінің тұлғасын зерттеу мәселелері** címmel. (Az oldal jelenleg nem érhető el. [Orosz fordítása](#))

³ **Nurszultan Abisuli Nazarbajev** (1940) kazak politikus, 2019. márc. 19-i lemondásáig a Kazak Köztársaság (első) elnöke.

⁴ A "Lelki újjászületés" ([Рухани жаңғыру](#)) programot az államfő *A jövőbe tekintve: a köztudat modernizálása* című, 2017. április 12-én megjelent cikkének rendelkezései alapján dolgozták ki. Ez egy új történelmi korszakra vázolja föl a nemzet fő célját: a lelki-szellemi és kulturális értékek megőrzését, gyarapítását; a világ 30 legfejlettebb országa közé kerülést. Ezeknek a céloknak az elérésére a program több projektet is tartalmaz.

⁵ "A nagy sztyepp hét arca" ([Ұлы даланың жеті қыры](#)) – Nazarbajev elnök cikke (2018. nov. 21.); az előbbi program folytatása, annak új komponensei annak érdekében, hogy „elődeink több évszázados örökségét modernizáljuk, biztosítva, hogy az érthető és igényes legyen a digitális civilizációban.”

ránk olyan területeinek föltárása, amelyeket korábban egyáltalán nem tanulmányoztak, vagy kevés figyelmet fordítottak rájuk. Ezen témák egyike a tradicionális művészet képviselőinek személyisége.

Mi a "személyiség"? A kérdés megválaszolásához meg kell határozni az "ember", az "egyén" és a "személyiség" fogalma közötti lényegi különbséget. Az "ember" egy általános fogalom, amely leírja az emberi lény azon tulajdonságait, amik megkülönböztetik a Föld más élőlényeitől. Az "egyén" egyetlen olyan személy, aki valódi emberi identitással rendelkezik. Az egyén (individuum) – az egyes személyek egyedi tulajdonságainak összessége, vagyis amik egy személyt megkülönböztetnek más személyektől. A "személyiség" nemcsak az ember természetadta biológiai tulajdonsága, hanem azon fölül, a közösségben élő, a társadalommal szoros kapcsolatok révén kialakult személy lényege. Pontosabban: a személyiség az egyénnek a természetadta tulajdonságain túl olyan emberi tulajdonsága, amely a társadalmi életének fontos aspektusait jellemzi.^[1]

Minden társadalom, minden korszak hozzá igazodó személyiségeket formál. Az ember személyiségjegyeit csak a társadalmi környezet alakítja. Egy ember kiskorától szoros kapcsolatban áll ezzel a környezettel, és magába szívja annak a környezetnek (család, csoport, szervezet) a tulajdonságait, amelyben fölnő. Ezért elmondható, hogy a tradicionális művészek a hagyományos társadalmi kultúra képviselői.

Ismeretes, hogy a kazak kultúra a 20. század óta jelentős változásokon ment keresztül. Ezzel párhuzamosan a tradicionális művészek személyiségjegyei is megváltoztak. Kazahsztánban a szovjetkormány megalakulása után a kiemelkedő művészek egyre inkább a városokba koncentráltak. Közülük sokan – különösen a fiatalabb generáció – arra törekedtek, hogy koruk közép- és felsőoktatási intézményeiben tanuljanak. Ezeknek a művészeknek a személyes arculatára, attitűdjére és általános mentalitására a korszerű oktatás és a városi kulturális környezet hatott. Emellett az általuk kapott képzés rendszere teljesen új, azaz szabványosított formát követett. Ezért ezen korszak művészeinek személyisége különbözik a tradicionális énekesektől és *küjsikétől*⁶.

A hagyományos művészet területén az egyént népzenevel nevelik, aki magába szívja az annak műfajaiban és típusaiban tükröződő esztétikai értékeket, filozófia gondolatokat, emberi tulajdonságokat. A hagyományos társadalomban a művészek személyiségének kialakulását különféle tényezők befolyásolják. Az egyik – a családi környezet. Ha megnézzük a hivatásos népi énekesek és *küjsik* életrajzát, látható, hogy szüleik, közeli rokonaik, sőt akár még a távoli őseik is közel álltak a művészethez. *Magauija Hamzin*⁷ apja, *Hamza* – közismert *dombrás*⁶ volt, dédapja,

⁶ **küjsi** ([Күйси](#); [bővebben](#); Parlando 2023/4): szó szerint azt jelenti: "a *küj* előadója"; zenész, aki *dombrán*, *kobizon*, *szibizgin* (hosszú furulya), esetleg *zsetigenen* (kazak citera) játszik *küj*öket. Ennek megfelelően a *küjsit* *dombrásnak*, *kobizosnak*, *szibizgisnek* (furulyásnak) is nevezik. A *küjsiket* aszerint is megkülönböztetik, hogy egy bizonyos hangszeren adnak elő kompozíciókat (zenész), vagy zeneszerzők is, akik saját kompozíciókat adnak elő (zenész-zeneszerző).

küj ([Күй](#); [bővebben](#); Parlando 2023/4): zenei műfaj, a kazak, kirgiz és üzbég népek hangszeres zenéjére jellemző népi hangszeres darab, amit *kobizon*, *szigizbin*, de leginkább *dombrán* ad elő a **küjsi**, a *zsirsi*²⁷, az *akin*²⁹. A *dombrán* előadott *küj* 2014 óta a szellemi világörökség része.

dombra: jellemzően körte alakú, kéthúros pengetős hangszer. A kazakok elsődleges nemzeti hangszere, kiemelten fontos a kazak kultúrában. (Bővebben: [A dombra – A kazak lélek hangszere](#); Parlando 2023/4)

⁷ **Magauija Hamzin** ([Мағауия Хамзин](#) 1927–2000) – *dombrás*, *küjsi*-zeneszerző, a *sertpe küj* ("pattintós", "pöccintős", "fricskázós" *küj*; [bővebben](#)) egyik mesteri előadója. Apja és neves énekes-*küjsik* ismertették meg vele a zenét. A tanárától, *Akkiz*-től tanult *Tattimbet*¹⁶ *küj*öket – *Szari zsajlau* ("Сары жайлау", *Sárga legelő*) és *Szilkindak* ("Сылкылдақ") – olyan ügyesen adta elő, hogy művészkörökben is fölfigyeltek rá.

*Asimtaj*⁸ – híres *küjsi*. Az is ismert, hogy *Muhit Meraliuli*⁹ tehetséges családból származott: testvérei, gyermekei énekesek és *küjsik* voltak. A népi énekesek és a *küjsik* szülei még ha nem is foglalkoztak hivatásszerűen a művészettel, a művészetet nagyra értékelték, ezért támogatták gyermekeik zene iránti szenvedélyét. Noha *Kurmangazi*¹⁰ apja, *Szagirbaj* nem volt *küjsi*, de fiatal-kora óta szerette a *dombrát*. Később, amikor a fia elkezdett *dombrán* játszani, saját kezűleg készített neki egy *dombrát*, és amit tudott, azt megtanította. Édesanyja, *Alka* sem korlátozta fia törekvéseit; éppen ellenkezőleg: ő volt fia *küj*-szerzeményeinek első hallgatósa és kritikusa.

Kurmangazi tanítványa, *Dina Nurpejiszova*¹¹ már kisgyermekkorában érdeklődést mutatott a *dombra* iránt. Apja, *Kenzse*, fiatalkorában jó *dombra*-játékos volt.

Édesanyja, *Zsanuha* sok népdalt tudott, és Dina ezeken a dalokon nőtt föl. Később, amikor a híres *küjsi*, *Kurmangazi* a falujukba érkezett, *Kenzse* megmutatta neki milyen ügyesen játszik Dina, és fölkérte, hogy legyen a lánya tanára. Azt sem ellenezte, hogy Dina kilenc évig faluról falura járva kövesse *Kurmangazit*.

A hagyományos énekesek és *küjsik* némelyike értelmiségi "kékvérű"¹² családból származik; például *Dauletkerej*¹³ (*Abilkajir kán*¹⁴ leszármazottja, a Középső zsüz¹⁵ kánja), *Tattimbet*,¹⁶ *Muhit*,¹⁰ *Zsantöre*¹⁷ (*Abilkajir kán* unokái), *Kozseke*¹⁸ (a klánja feje volt), *Fajzolla Ürmizov*¹⁹

⁸ **Asimtaj** ([Әшімтай](#); 1820–1918) – nemcsak népi *küj*öket adott elő, hanem maga is komponált. Ezek többsége nem hagyományozódott tovább, csak a *Barna lúd* ([Қоңыр қаз](#), *Kongir kaz* [videó](#)) *küje* maradt fenn.

⁹ **Muhit Meraliuli** ([Мұхит Мерәліұлы](#); 1841–1918) – népi zeneszerző, énekes-*akin*,²⁹ *küjsi*-dombrás. Öt testvére is művész volt (énekesek, *küjsik*, zenészek). Sokoldalú művész volt sok tanítvánnyal. Egyik legismertebb dala a *Zaures* ([Зәуреш](#), egy női név [videó](#)). Dalait számos zeneszerző dolgozta föl és építette be műveibe (operába, hegedű-darabba...).

¹⁰ **Kurmangazi** ([Құрманғазы](#); 1823 (vagy 1818)–1896) – a legnevesebb kazak *küjsi*-zeneszerző, a kazak instrumentális zene (*kobiz*, *dombra*) klasszikusa, sokoldalú személyiség; nagy hatással volt a kazak zenei kultúrára. Az ő nevét viseli egyebek mellett a Kazak Nemzeti Konzervatórium, a Kazak Állami Népihangszer Akadémia. A [Kínától](#) Moszkván, Londonon át New Yorkig bemutatott *Adaj küje* [150 dombrás előadásban](#).

¹¹ **Dina Nurpejiszova** ([Дина Нұрпейісова](#); 1861–1955) – híres *küjsi*, zeneszerző. ([bővebben](#) 7. old. (Parlando 2022/2)) [Szegény anyám](#) *küje* saját előadásában.

¹² kazak szóhasználat szerint: fehér csontú

¹³ **Dauletkerej** ([Дәулеткерей](#); 1820–1887) – kazak *küjsi*-zeneszerző; a nyugat-kazaksztáni dombraművészet egyik legkiemelkedőbb alakja. Művei a haladó társadalmi nézeteket, az életfilozófiát, a kor líráját, az emberek történelmét mutatják be. A természet képei és szépsége különösen élénken jelennek meg *küj*-szerzeményeiben. Korai művei közül a *Fehér ruhás lány* ([Қыз Ақжелең Kiz akzseleng](#) [videó](#)) *küj* tartalmazza a nyugat-kazahsztáni *küj*ök hagyományos formájának összes fő elemét.

¹⁴ **Abilkajir kán** ([Әбілқайыр хан](#); 1693–1748) – a Kis zsüz kánja; összetett, ellentmondásos történelmi személyiség, aki erejével, ravaszságával, hadszervező képességével szerzett hírnevet és vált kánná.

¹⁵ **zsüz**: a mai Kazahsztán területének nagy részét lefedő hármasterrületi fölosztás, egyben a 3 fő törzsi társulás elnevezése (Nagy (délkeleten), Kis (nyugaton) és Középső zsüz)

¹⁶ **Tattimbet** ([Тәттімбет](#); 1815–1862) – voloszty-vezető, diplomata, *küjsi*-zeneszerző, dombrás, a *sertpe küj* (a *Szari zsajlau*⁷ *küj* [videó](#)) előadói iskola egyik alapítója, a kazak népzene klasszikusa. Művei filozófiai fogalmakkal fonódnak össze, a zenéjének nyelvezete kellemes, könnyen tanulható, de nehezen előadható. Lírai dalai édes dallamokban, zenei hullámokban írják le a hatalmas kazak sztyeppet és annak gyönyörű természetét. Több mint 40 szerzeménye maradt fenn. Több (népi hangszeres) zenekar Tattimbet nevét vette föl.

¹⁷ **Zsantöre** ([Жантөре](#); 1759–1809) – államférfi, diplomata, a Kis zsüz kánja. Politikája arra irányult, hogy megfékezze Oroszország befolyását kazak földön.

¹⁸ **Kozseke** ([Қожеке](#) és [Қожеке Назарұлы](#); 1828–1881) – *küjsi*-zeneszerző. Oroszország gyarmatosító politikája miatt törzsével együtt kínai területre költözött, ahol halálra kínozták. Életének minden eseményét, aminek szemtanúja volt és ami aggasztotta a *küj* nyelvén mesélte el. Több mint 100 *küje* maradt fenn.

¹⁹ **Fajzolla Ürmizov** ([Файзолла Үрмізов](#); 1920–2015) – híres *küjsi*; *Szögir* tanítványa, iskolaalapító, tanár.

(*Abilaj kán*²⁰ leszármazottja, *Keneszari*²¹ *Abubakir*²² fiától származik) és mások. Szüleik nem korlátozták a gyermekek művészet iránti szenvedélyét, ám ellenezték, hogy felnőttkorukban hivatásos zenészekké váljanak. Ezért *Tattimbet* a nagyapja kívánsága szerint arra kényszerült, hogy *Alsinbaj*²³ *bijnél*²⁴ tanuljon, majd a diploma megszerzése után *bijként* tevékenykedett. A káni családból származó *Dauletkerej* a klánja vezetője volt. A kutatók szerint *Muhit* mindössze két hónapig viselte el azt a hivatalnoki állást, amiben a szülei kérésére helyezkedett el. Azonban egyikük sem hagyott föl a művészettel, fő tevékenységük mellett továbbra is foglalkoztak vele. Ennek köszönhetően a nevüket megőrizte a történelem.

Tehát a rendelkezésre álló adatok alapján azt láthatjuk, hogy a kiemelkedő énekesek és *küjsik* tehetsége gyermekkoruktól kezdve megmutatkozott, és támogatást kaptak szüleiktől. Továbbá sokuk szülei közel álltak a művészethez, és megteremtették gyermekük számára a feltételeket a zene világában tett első lépéseikhez. Nemcsak megtanították a gyermeküket arra, amit tudtak, hanem a tudása további fejlesztése érdekében tanárát is megválasztották, és rábízta a gyermeküket. Ezt követően a tehetséges gyermek élete több évét a tanárával töltötte. A hagyományos társadalomban a tanár befolyása nagyon nagy volt.

A tanulási folyamat során a tanítvány, amellyel, hogy fejlesztette az előadói készségeit, kialakította saját képét a művészetéről és általában az életről. A tanár pedig nemcsak a hivatása módszereit, fogásait tanította meg, hanem a tanítványa személyiségének formálásához is hozzájárult. A tanítvány a legtöbb esetben a tanár házában élt, így nap mint nap példát is vett róla. A tanárával együtt járva az *aulokat* [*falvakat*] találkozott más énekesekkel, *küjsikkal*, tőlük is tanult, bővítette repertoárját, fejlesztette az előadói készségeit. Amikor a tanítvány már elért egy bizonyos szintet, a tanára elvitte nyilvánosság előtt zajló *ajtiszokra*,²⁵ *tartiszokra*.²⁶

A tradicionális művészek nem pusztán időtöltésből járták az *aulokat*. Az *aulok* látogatása elsősorban repertoárjuk bővítéséhez, a készségeik fejlesztéséhez járult hozzá. A művészet szóbeli fejlődésének korában a zenész-mesterek csak ilyen közvetlen találkozások alkalmával tudták szakmai színvonalukat emelni. Az egymással folytatott beszélgetések során új ismereteket, előadásmódokat, egy-egy mű keletkezésének történetét, legendákat cserélhettek. Emellett így az életben, a társadalomban zajló eseményekről is információkhoz jutottak.

²⁰ **Abilaj kán** ([Абылай хан](#); 1711–1781) – az egységes és független Kazak kánság utolsó kánja; a kazakokat egyesítő, egyik legkiemelkedőbb kán. Számos híressé vált *küj* szerzője; szerzeményei tükrözték az akkori társadalmi és politikai körülményeket. ([Bővebben](#) 5. old. Parlando 2022/2)

²¹ **Keneszari** ([Кенесары](#); 1802–1847) – a Kazak kánság utolsó kánja, Kaszim kán fia; a kazak nép orosz hatalom elleni nemzeti felszabadító mozgalmának vezetője (1837–1847)

²² **Abubakir** ([Әбубәкір](#)) – [Muhtar Aueзов](#) szerint [Abaj](#) korának költője. ([Abajról](#) még 6. old; Parlando 2022/2)

²³ **Alsinbaj bij/bej** ([Алшынбай](#) 1783–?) – 1826–1846 között a Karkarali körzet Ajbike-Sansar volosztyját irányította. Neve egy befolyásos uralkodó nevéként maradt meg a történelemben, aki tudta, hogyan tartsa egységben a népet. Tisztességesen oldotta meg a földdel, menyasszonypénzzel stb. kapcsolatos peres ügyeket. Unokája, Dilda ([Дилда](#)), *Abaj* (első) felesége volt.

²⁴ **bij** (bej/bek): a hagyományos kazak társadalom politikai-társadalmi rendszerében a demokratikus hatalom birtokosa. (Kb. a főispáni címnek felel meg.) A *bij* megnevezést gyakran használták a vitákat megoldó, döntőbíró és igazságos ítéletet hozó személyre. A hagyományos kazak fölfogásban "ékesszóló"-t is jelent.

²⁵ **ajtisz** ([айтыс](#); [bővebben](#); Parlando 2023/4): vokális-imstruemtális műfaj – a népi szóbeli irodalomban régóta kialakult sajátos költészeti műfaj, improvizatív szóverseny, dalverseny jellemzően két, de akár több zenész között, amiben kiemelt jelentősége van a szövegnek. (Egy 200 ezres népünnepélyé terebélyesedett [ajtisz](#).)

²⁶ **tartisiz** ([тартыс](#); [bővebben](#); Parlando 2023/4): instrumentális műfaj – versengés két vagy több hangszeres előadó között ismert *küjök* improvizatív előadásával. (Videók: [tartisiz négy dombrás között](#); [kazak dombrás és kirgiz komuzos között](#).)

A tanulási időszak végén a tanítványok letették az úgynevezett "vizsgát". Ezt a vizsgát tömeg előtt tartották; az énekesek közönség előtt léptek föl, a *küjsik* gyakran *tartisz* keretében versenyeztek. Ha a tanítvány sikeresen vizsgázott, a tanára a nyilvánosság előtt megáldotta. Ez az áldás volt az akkori oklevél. A fiatal mester előtt csak ezt követően nyílt meg a lehetőség, hogy saját szabad művészi útjára lépjen.

A hivatásos művészek nagyra becsülték és tisztelték tanáraikat, egész életükben büszkék voltak rájuk. Dina Nurpejiszova Kurmangazit nagy tanárának nevezte, *Zsambil Zsabajev*²⁷ nagy tisztelettel beszélt arról, hogy *Szüjinbaj*²⁸ *akin*²⁹ áldását kapta meg.

Bármely professzionális művészetet – akár írott, mint a nyugat-európai, akár szóban fejlődött, mint a kazak zene – jellemzi a története, esztétikai értékei, elméleti tanításai és tanítási módszerei (pedagógia). A népzene története és esztétikai értékei a legendák történeteiben, eposzokban, közmondásokban, különféle hasonlatokban és összehasonlításokban, valamint a szóbeli irodalom más műfajaiban is tükröződnek. A népzene elmélete és pedagógiája a hangszer felépítésében, részeinek elnevezésében, az előadásmódokban, különféle nevekben és kifejezésekben őrződött meg. A fiatal szakember a tanulás során nemcsak az előadás titkait tanulja meg, hanem megismeri a szakmája szóbeli történetét, esztétikáját, elméletét és módszertani elveit is, aminek eredményeként átfogóan, összetett módon elsajátítja a választott szakmáját. Az így kialakult hagyományos oktatási rendszer nemcsak a tanulók, hanem a tanárok nagy felelősségét is fokozza.

A magas szakmai felkészültségű tanárok a társadalom megbecsült, tekintélyes személyiségei voltak. A tanítványok a tanárokat figyelve sajátítottak el emberi tulajdonságokat és szereztek élettapasztalatot. A tanár nemcsak az előadási képességeivel, hanem a mentalitásával, józan bölcsességével és az életvitelével is példát mutatott. Éppen ezért csak a hivatása minden csínját-bínját elsajátított, tekintélyes személyiség foglalkozott tanítással. Az ilyen tanár mellett a tanítványok is átittatódtak az ő személyiségjegyeivel.

„A kultúra és az élet megosztottsága ismeretlen a hagyományos társadalmakban, így a kazakban is.” „Az alkotás és az életvitel egysége a hagyományos kazak kultúra alaptörvénye.” – írja A. Muhambetova.^[2] A tudós szavai úgy értendők, hogy a tradicionális művész alkotásai, egész munkássága közvetlen összefüggésben áll a viselkedésmódjával, emberi tulajdonságaival, életelveivel. Ezért a népi zeneszerzők zenéjének megfelelő megértéséhez figyelembe kell vennünk személyes tulajdonságaikat is, és fordítva, a tradicionális művész személyiségének megértéséhez figyelmet kell fordítanunk a zenéjére, stílusjegyeire. Például *Kurmangazit* merésznek, energikusnak, *Dauletkerejt* általában szelíd dalszövegíróként írják le. Fölfogásunkat nemcsak a személyes tulajdonságaik, hanem zenéjük jellegzetességei is befolyásolják.

Ezért a tradicionális művészek mestereiről alkotott személyiségkép föltárása nemcsak aktuális és érdekes, hanem nehéz és összetett, kiterjedt kutatást igénylő feladat is.

²⁷ **Zsambil Zsabaev** ([Жамбыл Жабайұлы](#); 1846–1945) – népi dalköltő és énekmondó, *akin*, *zsirau*, *zsirsi* a kazak népköltészet híres alakja, 20. századi Homérosza. Művei Kazaksztán szertetéről szólnak.

zsirau: népi költő és énekes, dalok, epikus szagák szerzője és előadója. A hagyományos kazak társadalomban a nép spirituális vezetőjének, a közvélemény formálójának a szerepét töltötte be.

zsirsi: a *zsirauval* ellentétben csak előadó.

²⁸ **Szüjinbaj** ([Сүйінбай](#); 1815–1898) – nagy kazak *akin*.²⁹ Művei először 1935-ben, műveinek gyűjteményes kiadása *Akijik* (Ақжық) címmel csak 1976-ban jelent meg. Számos neves *akin* – köztük *Zsambil Zsabaev* – *Szüjinbai* tanítványának vallották magukat, és folytatták iskolája hagyományait.

²⁹ **akin** ([ақын](#)): népi költő; a nép művészi ízlését formáló, verseket, verses elbeszéléseket, eposzokat író és – jellemzően dombrával kísérve, de a *zsirauval* ellentétben nem énekelve – előadó költő.

Felhasznált irodalom:

1. *Kazahsztán. Nemzeti enciklopédia* («Қазақстан» Ұлттық энциклопедия). VIII. kötet. Főszerkesztő: A. Niszanbajev. Almati: Kazak Enciklopédia (Қазақ энциклопедиясы). 1998. 204. o. ISBN 978 9 96597 465 6 (ISBN 9 96597 465 9)
2. A. Muhambetova: *Kazak küj* (Казахский кюй). Almati: Dyke-Press (Дайк-Пресс). 2002.
3. Kazak tradicionális zene (Казахская традиционная музыка). *Misztl (Мысль)*, 2007 №8. 65–71. o. ISSN 1026-938X

Magyar fordítás (az eredetiből), kiemelések és lábjegyzetek: Jaksits Ilona